

Bilag 1a

Observation/case af "De Hvide Busser"

En 9. klasse mødes med en underviser fra Nationalmuseet foran indgangen til udstillingen "De Hvide Busser". Inden de går ind til udstillingen fortæller underviseren eleverne, at når de kommer ind, skal de tænke over, at der kan gå folk rundt i udstillingen, som har historier fra tiden tæt inde på livet. Man skal altså nære ærefrygt, når man går rundt i udstillingen.

Underviseren spørger ind til nogle svære begreber. Først spørger han eleverne, hvad det vil sige, at Danmark blev besat ved en "fredelig besættelse". Der er ingen respons. Underviseren siger, at det er også lidt svært, hvorefter han forklarer, hvad det betyder. Herefter spørger han eleverne, hvilke mennesker der blev indsat i kz-lejre, og hvad deportering betyder. Nu er eleverne ved at være varmet op, og de svarer på spørgsmålene.

Udstillingen er sådan sat op, at man går fra scene til scene. Den første scene, underviseren tager eleverne hen til, er kreaturvognen. Her bliver eleverne placeret tæt sammen. Underviseren fortæller dem, hvor tæt de skal stå, for at det svarer til, hvor lidt plads de deporterede havde at stå på. I loftet af vognen hænger der billeder af deporterede. De ryster - som hvis bussen kørte. I næste scene ses fire tegninger, der viser proceduren inden indsættelse i lejren - afklædning, barbering, kemikalier til at fjerne lus og lopper og et nummer i stedet for et navn. Der kører et spotlight rundt i den ellers meget mørke udstilling.

Underviseren fortæller om et hierarki blandt fangerne - nogle af fangerne havde det værre end andre. Eleverne gætter med på, hvem der havde det "bedst" og hvem der havde det "værst". Kriminelle havde de bedste vilkår, jøder og asociale havde de absolut dårligste.

I næste scene fortæller underviseren, at samarbejdet mellem Danmark og Tyskland i krigens begyndelse gør, at de danske fanger ikke gasses.

De er nu kommet til hverdagslivet i kz-lejrene. Underviseren beder tre elever om at melde sig til at ligge ved siden af hinanden i én køje. Der er faktisk tre køjer over hinanden, så eleverne må spørge, om han mener, at de skal lægge sig ved siden af hinanden. Det gør han. De taler nu om, hvordan det har været at ligge så tæt (endda med flere køjesenge ved siden af hinanden). En af eleverne siger, at han kunne godt tage en i køjen. Underviseren siger, at han jo også er en træt teenagedreng. De andre elever byder hurtigt ind: Det ville de ikke synes var rart hver nat. Der er

heller ingen madras eller pude. Der er et tæppe, men underviseren fortæller, at efterhånden som krigen skred frem, var der ikke penge til tæpper. Man fik i stedet udleveret et stykke bomuldsklæde på størrelse med en vaskeklud og fik at vide: "*Værsgo, det er dit tæppe*" (underviseren vender sig mod en elev mens han siger det). Nu fortæller underviseren, hvad de fik at spise i lejrene. Han fortæller om roesuppe, der lugter så grimt, at man ikke skulle tro, det kunne spises. Alligevel kastede fangerne suppen i sig, for de var så sultne og udmagrede.

Nu er de kommet til scenen, hvor underviseren begynder fortællingen om redningsaktionen, De Hvide Busser. De står ved et bord, der skal forestille at være et Røde Kors samlebånd. Her pakkes mad og cigaretter. Underviseren spørger, hvorfor man sendte cigaretter - det er jo ikke ligefrem livsnødvendigt. Eleverne svarer ikke. Deres lærer foreslår: "*For at dulme nerverne?*". Nej, cigaretterne fungerede som valuta. Man kunne f.eks. bytte cigaretter for et varmere tæppe. Underviseren giver nu kassen til en af eleverne: "*Her - tag den*". Han peger på de andre rundt om: "*Du får ingen kasse, for du er russer, du får ingen kasse, for du er polak...*". De taler om, hvordan det mon har været at få udleveret en kasse, når de andre fanger ikke fik nogen. Underviseren spørger eleven med kassen: "*Ville du dele med de andre?*". Eleven svarer: "*Nej, det handler om overlevelse. Det er ikke, fordi jeg ikke VIL dele, men hvis jeg delte, ville ingen måske overleve*".

Ved næste stop fortæller underviseren, hvem de frivillige i De Hvide Busser var (sygeplejersker, læger, chauffører). Underviseren beskriver, hvordan de frivillige måtte bestikke tyskerne for at få danske fanger med hjem. Han stiller eleverne åbne spørgsmål om, hvordan det mon har været at redde nogen, men måske på bekostning af, at andre fik det værre. De går nu videre til en film, hvor de ser, at forholdene for nogle fangere bliver forværret og de dør for at danske fanger overlever. Underviseren beder eleverne om at repetere filmens indhold, hvorefter de skal lave et "dilemmaspil". Et torv bliver lagt på gulvet. Underviseren stiller spørgsmålet: "*Må man redde folk på baggrund af nationalitet?*". Eleverne skal svare ved at gå til den ene eller anden ende af rebet. Svaret er overvejende nej. Diskussionen begynder. Der bliver fra ja-siden sagt, at frivillige har brug for at redde dem, der kunne have været deres nabo. Læreren blander sig i debatten. Diskussionen bliver kun mellem læreren og en enkelt elev på nej-siden. Eleven ender med at give læreren delvis ret i hendes argumenter.

Underviseren siger, at nu skal de "hjemad". Underviseren sætter tal på forskellige ting - f.eks.: 1600 danskere bliver deporteret - 10% dør. 4,9 millioner polakker bliver deporteret - 80% dør. Underviseren gentager, hvorfor det var sådan: Pga. en fredsbesættelse og Røde Kors pakker med mad og ekstra tøj.

Undervisningen i udstillingen slutter ved "den lukkede dør". Her fortæller underviseren en rigtig historie, om en kvinde, som på det tidspunkt var en pige. Hun huskede, at døren til hendes fars kontor altid stod åben - også selvom han arbejdede, for hans børn ville han godt forstyrres af. Så kom krigen. Faderen meldte sig som frivillig i aktionen, De Hvide Busser. Fra da af var døren til faderens værelse altid lukket - også selvom krigen sluttede. Ud fra den lille fortælling taler underviseren med eleverne om, hvordan krigen ikke kun påvirkede dem, som var aktive i aktionen eller fanger, men hvordan den påvirkede alle omkring dem - ægtefæller, børn, fætre og kusiner, nevøer, niecer og naboer osv. På denne måde slutter undervisningen samme sted som den begyndte: Historien om De Hvide Busser påvirker os stadig den dag i dag.

Bilag 1b

VØL-kort

Elev A

Hvad Ved jeg?

"Jeg ved, at De Hvide Busser var en redningsaktion. Busserne var fra Danmark og hentede danskere fra koncentrationslejre i slutningen af 2. Verdenskrig".

Hvad Ønsker jeg at vide?

"Jeg ønsker at vide, om danskerne fra koncentrationslejrene var bange eller forvirret over denne redningsaktion. Hvordan de psykisk havde det efter deres oplevelse i koncentrationslejrene".

Hvad har jeg Lært?

"Jeg har lært meget forskelligt. Bl.a. hvilke procedurer fangeren skulle igennem, da de ankom til lejrene. Det her med, at når de kom blev deres ejendele taget fra dem, klippet alt håret af og fik udleveret en tynd fangedragt. Indblik i, hvor uhumske disse vilkår var for de mennesker og at tyskerne virkelig prøvede at gøre livet for disse fangere så ydmygende og surt som overhovedet muligt".

Elev B

Hvad Ved jeg?

"Vi har haft uddybet arbejde med en masse sider om De Hvide Busser. De Hvide Busser var en redningsaktion med de køretøjer, som var muligt at transportere danskere hjem fra koncentrationslejrene i. Det er under slutningen af 2. verdenskrig. Først var det DK - senere det neutrale Sverige".

Hvad Ønsker jeg at vide?

"Nogle mere personlige beretninger fra selve chaufførerne/de syge/andre passagerer fra busserne. Det kunne også være spændende at se en "rigtig" hvid bus + indmad".

Hvad har jeg Lært?

"Det giver noget HELT andet at komme på den her slags udstilling/foredrag. Alle mine sanser, tanker og følelser var i spil idet vores guide formåede at fortælle levende med mange spørgsmål og etiske debatter. Jeg har lært meget mere i dag på den ene time rundvisningen varede end på de mange sider i en bog, jeg har læst. Det var ikke bare en lektie. Det var en fortælling om en virkelighed. Man kunne se tøjet og en bus, hvilket var virkelig dejligt".

Elev C

Hvad Ved jeg?

"Vi har brugt nogle timer i skolen på at læse om udstillingen. Da vi for nyligt har haft om 2. Verdenskrig, ved vi en del herom. Jeg føler faktisk at jeg har en god forståelse for denne aktion. Vi har læst Nationalmuseets hæfte herom".

Hvad Ønsker jeg at vide?

"Jeg ønsker at vide, hvordan man organiserede dette. Tilmed vil jeg gerne vide, hvilken betydning dette har for os i dag og om det har en betydning".

Hvad har jeg Lært?

"Jeg fik svar på mit spørgsmål omkring betydningen i dag. Det jeg lærte mest af var helt klart at skulle tage stilling til disse problemstillinger der har været. Dette lagde udstillingen også op til. Det man lærer mest af er helt klart også at skulle reflektere selv og skulle prøve at føle noget på egen krop. Dette var rundviseren god til".

Elev D

Hvad Ved jeg?

"Jeg ved, at De Hvide Busser blev brugt til at transportere de syge. De kom fra tyske koncentrationslejre".

Hvad Ønsker jeg at vide?

" - Hvor farligt det var at hente de syge fra lejrene. -Info om busserne. -Hvor de blev kørt hen til"

Hvad har jeg Lært?

"Ca. 6600 danskere blev sendt til kz-lejrene. De blev behandlet som kreatur. De skulle i bad sammen. De fik kemikalier, så der ikke er lus. Stemningen i lejrene er anspændt. De var grådige og vil stjæle. De tyske vagter var selvfølgelig sure, men når de danske læger kom med frokost, blev de glade".

Elev E

Hvad Ved jeg?

"At De Hvide Busser var redningsaktion. Mennesker blev hentet fra koncentrationslejre. Busserne var fra Danmark og senere hen fra Sverige. Busserne blev brugt i slutningen af 2. Verdenskrig".

Hvad Ønsker jeg at vide?

"Jeg ønsker at vide noget om de mennesker, der kørte busserne. Hvordan havde de det? Hvordan havde patienterne det?"

Hvad har jeg Lært?

"Koncentrationslejre var slemme. Fangerne fik et nummer fremfor deres navne, de blev delt op i samfundsklasser og blev behandlet anderledes. I busserne måtte de stå op og gå på toilettet i midten af bussen. Danskere og normænd fik kasser fra Røde Kors, der kunne hjælpe dem. Samtidig skulle fangerne sove tre personer i én seng med et enkelt stykke tæppe. De mennesker

ændrede sig meget, det kunne f.eks. være en far der brugte tid med sine børn, efter koncentrationslejren ikke ville blive forstyrret. Børn, børnebørn, nevøer, søskende osv. kunne mærke, hvis en fra familien var ændret fysisk/psykisk".

Bilag 1c

Spørgsmål til klassens lærere

Efter undervisningen i udstillingen stillede vi klassens lærere nogle spørgsmål:

"Har klassen arbejdet med emnet før besøget på Nationalmuseet? På hvilken måde?"

"Hvad er formålet med ekskursionen?"

"Skal I arbejde videre med emnet, når I kommer tilbage på skolen?"

Lærerne, der var med, var henholdsvis dansk- og historielærer. De fortalte, at klassen i både dansk og historie havde arbejdet med emnet "2. Verdenskrig" inden de tog afsted på museumsbesøg. Særligt historielæreren uddybede med, hvilke film de havde brugt og skulle bruge i undervisningen. Det var "Krigens pris", "Flammen og Citronen" og "Napola". Dansk læreren nævnte flere gange, at det særligt var indlevelsen, hun gerne ville have eleverne til at arbejde med, og at hun derfor fandt netop denne udstilling velegnet. Vi spurgte, om de mente, at der var noget særligt eleverne havde lært og ville tage med sig fra udstillingen. Til dette talte dansk læreren igen om indlevelsen og virkelighedsgørelsen.

Spørgsmål til Nationalmuseets underviser

Vi stillede natmus-underviseren to spørgsmål efter forløbet:

"Hvilke didaktiske mål er opstillet for forløbet og er det nogle du følger?"

Han svarede, at der er stillet mål op for forløbet, men at det ikke er nogle han decideret fulgte. Dét han lagde vægt på var, at skabe gode vilkår for diskussion - bl.a. ved at stille dilemmaer op og sætte fokus på problemstillinger. Han lægger også vægt på indlevelsesaspektet - f.eks. vha. øvelser, hvor eleverne bliver sat i fangernes og de pårørendes sted. Han gør bevidst brug af taktile og kinæstetiske læringsaktiviteter, da han føler, at det "løser op" og er med til at styrke elevernes indlevelse og engagement. Han kunne godt tænke sig nogle flere af disse øvelser i starten af forløbet.

"Hvad forventer/håber du, at eleverne har lært efter et forløb?"

Han håber at eleverne ser denne historiske begivenhed mindre sort/hvid - at der er flere nuancer. De skulle også gerne få et kendskab til krigens grusomheder. De skal kunne forstå Danmark, som et besat land og som et samarbejdsland. Ydermere skal de kunne se dilemmaerne og problemstillingerne ved De Hvide Busser og den redningsaktion, der fandt sted (skal man kun

redde folk fra sin egen nationalitet? Kan man forsvare at 1000 mennesker dør på bekostning af, at 1000 overlever? Osv.)